

OPIS ŚRODKÓW POMOCY

I. Systemy wsparcia określone w załączniku I do rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009

I.1	System płatności jednolitej – tytuł III	System ten wprowadzono w 2003 r. w ramach reformy wspólnej polityki rolnej; w jego ramach rolnicy otrzymują płatność jednolitą niezwiązaną z wielkością produkcji. Przed reformą z 2003 r. rolnik mógł otrzymywać szereg konkretnych bezpośrednich płatności, z których każda była związana z daną dziedziną produkcji roślinnej lub zwierzęcej (zboża, mleko, wołowina...). Reforma z 2003 r. włączyła te konkretne płatności bezpośrednie do płatności jednolitej, oddzielając ją od wielkości produkcji roślinnej i zwierzęcej.
I.2	System jednolitej płatności obszarowej – tytuł V rozdział 2	Z powodu ograniczonych możliwości administracyjnych i braku danych historycznych, nowym państwom członkowskim (tj. państwom, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. i 2007 r.) przyznano możliwość stosowania systemu jednolitej płatności obszarowej zamiast standardowych systemów płatności bezpośrednich. System jednolitej płatności obszarowej przewiduje zryczałtowaną płatność obszarową niezwiązaną z wielkością produkcji za kwalifikujące się grunty rolne; zastąpił on prawie wszystkie płatności przyznawane w państwach członkowskich innych niż nowe.
I.3	Pomoc dla producentów buraków cukrowych i trzciny cukrowej – tytuł IV rozdział 1 sekcja 7	Była to początkowo pomoc restrukturyzacyjna przewidziana w art. 3 rozporządzenia (WE) nr 320/2006 ustanawiającego tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie i zmieniającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1290/2005 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej w odniesieniu do co najmniej 50% kwoty cukru ustanowionej w dniu 20 lutego 2006 r. w załączniku III do rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru i przewidziana w tytule IV rozdział 1 sekcja 7 rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009 dla producentów buraków cukrowych i trzciny cukrowej. Pomoc była udzielana na okres nieprzekraczający pięciu kolejnych lat i nie później niż na rok gospodarczy 2013/2014.
I.4	Płatności z tytułu wołowiny i cielęciny – tytuł IV rozdział 1 sekcja 11	<ul style="list-style-type: none"> – Premia za krowy mamki: płatność związana z wielkością produkcji przyznawana rolnikom utrzymującym przez okres co najmniej sześciu kolejnych miesięcy od dnia złożenia wniosku krowy mamki i jałówki w proporcji odpowiednio co najmniej 60% i wypłacana za nie więcej niż 40% zwierząt objętych wnioskiem o przyznanie płatności. Premia ta wynosi 200 EUR za kwalifikujące się zwierzę. Państwo członkowskie może wypłacać dodatkową premię krajową do maksymalnej wysokości 50 EUR za zwierzę. – Premia specjalna: premia związana z wielkością produkcji przyznawana rolnikom utrzymującym samce z gatunku bydła z przeznaczeniem na opas przez okres dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy. Premia ta wynosi 210 EUR raz w życiu każdego byka w wieku powyżej 9 miesięcy, a 150 EUR dwa razy w życiu każdego wołu, po osiągnięciu wieku 9 i 21 miesięcy. – Premia ubojowa w odniesieniu do cieląt i bydła innego niż cielęta: płatność związana z wielkością produkcji przyznawana rolnikom przy uboju lub wywozie do państwa trzeciego kwalifikujących się zwierząt, które były utrzymywane w gospodarstwie przez co najmniej 2 miesiące. Premia ta wynosi 80 EUR za każdego kwalifikującego się byka, wołu, krowę i jałówkę w wieku powyżej 8 miesięcy, a 50 EUR za cielęta w wieku od miesiąca do ośmiu miesięcy i o masie tuszy do 185 kg.

I.5	Premie w sektorze mięsa baraniego i koziego – tytuł IV rozdział 1 sekcja 10	<ul style="list-style-type: none"> – Premie z tytułu maciorek i kóz: płatności związane z wielkością produkcji przyznawane rolnikom za utrzymywanie w gospodarstwie maciorek lub samic kóz na określonych warunkach przez co najmniej 100 dni od ostatniego dnia okresu składania wniosków o przyznanie pomocy. Kwoty tej premii wynoszą 21 EUR za maciorkę hodowaną na potrzeby produkcji mięsa i 16,8 EUR za maciorkę hodowaną na potrzeby produkcji mleka lub kozę. – Premia uzupełniająca: płatność związana z wielkością produkcji przyznawana pod pewnymi warunkami rolnikom na obszarach, gdzie produkcja owiec i kóz stanowi działalność tradycyjną lub ma znaczący udział w gospodarce wiejskiej lub też rolnikom praktykującym sezonowy wypas zwierząt. Kwota tej premii wynosi 7 EUR za maciorkę i za samicę kozy.
I.6	Płatność specyficzna w odniesieniu do bawełny – tytuł IV rozdział 1 sekcja 6	<p>Płatność specyficzna w odniesieniu do bawełny to płatność związana z wielkością produkcji przyznawana za kwalifikujący się hektar obszaru uprawy bawełny. Obszar jest kwalifikowalny jedynie jeśli: znajduje się w granicach gruntów rolnych zatwierdzonych przez państwo członkowskie do produkcji bawełny, został obsiany odmianami zatwierdzonymi przez państwo członkowskie i w normalnych warunkach są z niego faktycznie zbierane plony. Pomoc na rzecz rolników, którzy są członkami zatwierdzonej organizacji międzybranżowej, zwiększa się o kwotę 2 EUR.</p>
I.7	Wsparcie specjalne – tytuł III rozdział 5	<p>Państwa członkowskie mogą przyznawać rolnikom wsparcie specjalne: 1) dla określonych typów rolniczych, które mają znaczenie dla ochrony lub poprawy stanu środowiska, 2) na poprawę jakości produktów rolnych, 3) na poprawę sprzedaży produktów rolnych, 4) na stosowanie zaostrzonych norm w zakresie dobrostanu zwierząt, 5) na określone rodzaje działalności rolniczej wiążące się z dodatkowymi korzyściami rolno-środowiskowymi, 6) ukierunkowane na szczególne niedogodności w sektorach mleczarskim, wołowiny i cielęciny, mięsa baraniego i koziego oraz w sektorze ryżu na niektórych obszarach lub w odniesieniu do konkretnych typów rolniczych, 7) na obszarach podlegających restrukturyzacji lub objętych programami rozwoju, 8) w formie dopłat do składek z tytułu ubezpieczenia upraw i roślin, 9) przez fundusze wspólnego inwestowania dotyczące chorób zwierząt i roślin oraz incydentów środowiskowych. Na finansowanie tego wsparcia państwa członkowskie mogą wykorzystać do 10% pułapu krajowego (3,5% w przypadku płatności związanych z produkcją).</p>

II. Systemy wsparcia określone w załączniku I do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013

II.1	System płatności podstawowej – tytuł III sekcje 1, 2, 3 i 5	System płatności podstawowej to obowiązkowe dla państw członkowskich płatności obszarowe niezwiązane z wielkością produkcji, realizowane na podstawie przydzielonych rolnikom uprawnień do płatności. System płatności podstawowej (wraz z systemem jednolitej płatności obszarowej) stanowi część płatności podstawowych, udział w których jest dla rolnika warunkiem uzyskania dostępu do innych systemów płatności bezpośrednich, z wyjątkiem dobrowolnego wsparcia związanego z produkcją.
II.2	System jednolitej płatności obszarowej – art. 36	System jednolitej płatności obszarowej (SAPS) to płatność obszarowa niezwiązana z wielkością produkcji, wypłacana za kwalifikujące się hektary zadeklarowane przez rolnika. Państwa członkowskie, które stosowały system jednolitej płatności obszarowej w 2014 r., mogły zdecydować o dalszym stosowaniu płatności podstawowej w formie jednolitej płatności obszarowej do dnia 31 grudnia 2020 r.
II.3	Płatność redystrybucyjna – tytuł III rozdział 2	Płatność redystrybucyjna to płatność obszarowa niezwiązana z wielkością produkcji mająca na celu wspieranie mniejszych gospodarstw poprzez zapewnienie dodatkowych dopłat na pierwsze hektary zadeklarowane w ramach płatności podstawowej. Płatność redystrybucyjna jest dla państw członkowskich dobrowolna. Jeśli płatność ta jest stosowana, na jej finansowanie można wykorzystywać do 30% pułapu krajowego. Stawka płatności za hektar nie może przekroczyć 65% średniej krajowej lub, w stosownych przypadkach, regionalnej płatności za hektar i jest przyznawana za pierwsze 30 ha, lub w stosownych przypadkach do wyższej wartości progowej, nieprzekraczającej jednak średniej krajowej wielkości gospodarstwa określonej w załączniku VIII do rozporządzenia (UE) nr 1307/2013.
II.4	Płatność z tytułu praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska – tytuł III rozdział 3	Zazielenianie: oprócz płatności w ramach systemu płatności podstawowej / systemu jednolitej płatności obszarowej (SAPS) rolnicy otrzymują dopłatę za hektar niezwiązaną z wielkością produkcji za stosowanie trzech praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska: <ul style="list-style-type: none"> - dywersyfikacja upraw; - utrzymywanie trwałych użytków zielonych; - utrzymywanie na użytkach rolnych obszaru proekologicznego.
II.5	Płatność z tytułu obszarów o ograniczeniach naturalnych – tytuł III rozdział 4	Płatność z tytułu obszarów o ograniczeniach naturalnych to płatność obszarowa niezwiązana z wielkością produkcji przyznawana rolnikom prowadzącym działalność na obszarach o ograniczeniach naturalnych jako dodatek do płatności podstawowej. Płatność ta jest dla państw członkowskich dobrowolna. Jeśli płatność ta jest stosowana, na jej finansowanie można wykorzystywać do 5% rocznego pułapu krajowego określonego w załączniku II.

II.6	Płatność dla młodych rolników – tytuł III rozdział 5	Płatność dla młodych rolników to płatność obszarowa niezwiązana z wielkością produkcji przyznawana młodym rolnikom (których wiek nie przekracza 40 lat i którzy po raz pierwszy rozpoczynają działalność w gospodarstwie rolnym jako kierujący tym gospodarstwem lub którzy rozpoczęli już taką działalność w ciągu pięciu lat poprzedzających złożenie wniosku o wsparcie w ramach tego systemu). Płatność ta jest dla państw członkowskich obowiązkowa i na jej finansowanie można wykorzystywać do 2% pułapu krajowego określonego w załączniku II. Młody rolnik może otrzymywać tę płatność przez okres maksymalnie pięciu lat od momentu rozpoczęcia działalności. Do państw członkowskich należy ustalenie metody obliczania stosowanej przy tej płatności i – w zależności od wyboru – przyznawanie płatności dla młodych rolników albo za hektar jako uzupełnienie albo jako kwoty ryczałtowej na gospodarstwo.
II.7	Dobrowolne wsparcie związane z produkcją – tytuł IV rozdział 1	Wsparcie to jest ukierunkowane na konkretne sektory lub rodzaje produkcji. Państwa członkowskie mogą podjąć decyzję o wykorzystaniu do 8% (na zasadzie odstępstwa do 13% lub więcej po zatwierdzeniu przez Komisję) krajowego pułapu na płatności bezpośrednie, + 2% w przypadku wsparcia na rzecz roślin wysokobiałkowych, na finansowanie wsparcia związanego z produkcją dla sektorów lub regionów, w których występują określone typy rolnicze lub określone sektory rolnictwa o szczególnym znaczeniu, lub które ze względów gospodarczych, społecznych lub środowiskowych borykają się z określonymi problemami.
II.8	Płatność specyficzna w odniesieniu do bawełny – tytuł IV rozdział 2	Płatność specyficzna w odniesieniu do bawełny to płatność związana z wielkością produkcji przyznawana za kwalifikujący się hektar obszaru uprawy bawełny. Obszar jest kwalifikowalny jedynie jeśli: znajduje się w granicach gruntów rolnych zatwierdzonych przez państwo członkowskie do produkcji bawełny, został obsiany odmianami zatwierdzonymi przez państwo członkowskie i w normalnych warunkach są z niego faktycznie zbierane plony. Pomoc na rzecz rolników, którzy są członkami zatwierdzonej organizacji międzybranżowej, zwiększa się o kwotę 2 EUR.
II.9	System dla małych gospodarstw – tytuł V	System dla małych gospodarstw to uproszczony system wsparcia dla małych gospodarstw, z ograniczonym obciążeniem administracyjnym, ustanowiony albo w formie płatności zryczałtowanej na gospodarstwo albo kwoty wyliczonej na podstawie kwoty, którą rolnik mógł otrzymać poza tym systemem w 2015 r. lub otrzymywać rocznie. Wysokość płatności jest ograniczona do maksymalnie 1 250 EUR (państwa członkowskie mogą ustalić niższe maksymalne wartości).
II.10	Zwrot środków przeniesionych z roku budżetowego 2016 – art. 26 ust. 5 rozporządzenia (UE) nr 1306/2013	Zwrot w roku budżetowym 2017 środków przeniesionych z roku budżetowego 2016 zgodnie z art. 26 ust. 5 rozporządzenia (UE) nr 1306/2013, proporcjonalny do kwoty dostosowania w ramach dyscypliny finansowej.

III. Programy wsparcia i środki określone w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013

III.1	Interwencja publiczna rozdział I sekcja 2	W przypadku gdy ceny rynkowe niektórych produktów rolnych spadają poniżej określonego poziomu, organy publiczne państw członkowskich mogą podjąć działania mające na celu stabilizację rynku poprzez zakup nadwyżek, które mogą być przechowywane do czasu, aż cena rynkowa wzrośnie.
III.2	Dopłaty do prywatnego przechowywania rozdział I sekcja 3	Dopłaty przyznawane w celu czasowego wsparcia producentów niektórych produktów w odniesieniu do kosztów prywatnego przechowywania.
III.3	Programy „Owoce i warzywa w szkole” oraz „Mleko w szkole” rozdział II sekcja 1	Pomoc na wsparcie dystrybucji produktów rolnych wśród dzieci w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich ukierunkowana na zwiększenie spożycia owoców, warzyw i mleka oraz poprawę nawyków żywieniowych grupy docelowej.
III.4	Pomoc dla sektora owoców i warzyw rozdział II sekcja 3	Producentów zachęca się do przystępowania do organizacji producentów (OP). Organizacje producentów otrzymują wsparcie na rzecz wdrażania programów operacyjnych opracowanych w oparciu o strategię krajową. Pomoc jest również przyznawana na ograniczenie wahań dochodów w wyniku kryzysów. Wsparcie przeznaczone jest na zapobieganie kryzysom oraz zarządzanie kryzysowe w ramach programów operacyjnych, tj.: wycofywanie produktów, zielone zbiory lub niezbieranie plonów, narzędzia promocji i komunikacji, szkolenia, ubezpieczanie zbiorów, pomoc na zabezpieczenie pożyczek bankowych oraz wsparcie na rzecz kosztów administracyjnych poniesionych na utworzenie funduszy wspólnego inwestowania (fundusze stabilizacyjne prowadzone przez rolników).
III.5	Wsparcie w sektorze wina rozdział II sekcja 4	Różne rodzaje pomocy przyznawanej w celu zapewnienia równowagi rynkowej i zwiększenia konkurencyjności europejskiego wina: pomoc na rzecz promocji wina na rynkach państw trzecich oraz na informowanie o odpowiedzialnej konsumpcji wina oraz unijnym systemie ChNP/ChOG; współfinansowanie kosztów restrukturyzacji i przekształcania winnic, inwestycji w wytwórnie win i wprowadzania do obrotu urządzeń, jak również innowacji; wsparcie na rzecz zielonych zbiorów, funduszy wspólnego inwestowania, ubezpieczania zbiorów i destylacji produktów ubocznych.
III.6	Wsparcie w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych rozdział II sekcja 2	Wsparcie przyznawane na opracowane przez organizacje producentów, zrzeszenia organizacji producentów lub organizacje międzybranżowe trzyletnie programy prac, obejmujące co najmniej jedną z poniższych dziedzin: (a) monitorowanie rynku i zarządzanie rynkiem w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych; (b) poprawa sytuacji w zakresie oddziaływania uprawy oliwek na środowisko; (c) poprawa konkurencyjności uprawy oliwek poprzez modernizację; (d) poprawa jakości produkcji oliwy z oliwek oraz oliwek stołowych; (e) system identyfikowalności, certyfikacji i ochrony jakości oliwy z oliwek oraz oliwek stołowych;

		(f) rozpowszechnianie informacji dotyczących działań prowadzonych przez organizacje producentów, zrzeszenia organizacji producentów lub organizacje międzybranżowe w celu poprawy jakości oliwy z oliwek i oliwek stołowych.
III.7	Pomoc w sektorze pszczelarskim rozdział II sekcja 5	Pomoc przyznawana temu sektorowi za pomocą programów pszczelarskich służy poprawie produkcji produktów pszczelarskich i obrotu nimi.
III.8	Pomoc w sektorze chmielu rozdział II sekcja 6	Pomoc służy wspieraniu organizacji producentów chmielu.
III.9	Refundacje wywozowe rozdział VI	Pomoc przyznawana w wyjątkowych okolicznościach i w ramach limitów wynikających z umów międzynarodowych zawartych zgodnie z TFUE w odniesieniu do niektórych produktów wywożonych, pokrywająca różnicę między cenami w Unii a cenami na rynkach światowych.
III.10	Środki wyjątkowe – środki przeciwdziałania zakłóceniom na rynku rozdział I sekcja 1	Środki wyjątkowe przyznawane na podstawie art. 219 ust. 1, art. 220 ust. 1 oraz art. 221 ust. 1 i 2 rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 jako środki mające na celu wspieranie rynków rolnych zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. a) rozporządzenia (UE) nr 1306/2013.

IV/A. Działania przewidziane w tytule III rozdział I rozporządzenia (UE) nr 1305/2013

IV/A.1	[rozp. ROW] art. 14	Transfer wiedzy i działalność informacyjna	Działanie to obejmuje szkolenia i inne formy działalności, takie jak: warsztaty, coaching, pokazy, działania informacyjne, programy krótkoterminowej wymiany i wizyt, mające na celu zwiększenie potencjału ludzkiego osób działających w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym, osób gospodarujących gruntami i MŚP prowadzących działalność na obszarach wiejskich.
IV/A.2	[rozp. ROW] art. 15	Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i zastępstw	Działanie to ma na celu poprawę zrównoważonego zarządzania i efektywności gospodarczej i środowiskowej gospodarstw rolnych i leśnych oraz MŚP prowadzących działalność na obszarach wiejskich, poprzez wykorzystanie usług doradczych, a także tworzenie usług doradczych, usług z zakresu zarządzania gospodarstwem i zastępstw. Służy też promowaniu szkolenia doradców.
IV/A.3	[rozp. ROW] art. 16	Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	Działanie to służy wspieraniu wszystkich nowych członków unijnych, krajowych i dobrowolnych systemów jakości. Wsparcie może również obejmować koszty wynikające z działań informacyjnych i promocyjnych mających na celu zwiększenie świadomości konsumentów w zakresie istnienia produktów wytwarzanych w ramach tych unijnych i krajowych systemów jakości i ich specyfikacji.
IV/A.4	[rozp. w sprawie rozwoju obszarów wiejskich] art. 17	Inwestycje w środki trwałe	Działanie to ma pomagać zwiększać efektywność gospodarczą i środowiskową gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw na obszarach wiejskich, zwiększać efektywność sektora handlu produktami rolnymi i ich przetwórstwa, zapewniać infrastrukturę potrzebną do rozwoju rolnictwa i leśnictwa oraz wspierać niedochodowe inwestycje niezbędne do osiągnięcia celów środowiskowych.
IV/A.5	[rozp. ROW] art. 18	Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych	Działanie to ma pomagać rolnikom w zapobieganiu klęskom żywiołowym i katastrofom lub przywracać potencjał produkcji rolnej, który uległ zniszczeniu, po jego formalnym uznaniu przez właściwe organy publiczne państw członkowskich, aby wspomóc rentowność i konkurencyjność gospodarstw w obliczu takich zdarzeń.
IV/A.6	[rozp. ROW] art. 19	Rozwój gospodarstw rolnych i działalności gospodarczej	Działanie to służy wspieraniu tworzenia i rozwoju nowych form rentowej działalności gospodarczej, takich jak nowe gospodarstwa prowadzone przez młodych rolników, nowe przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich lub rozwój małych gospodarstw. Wsparcia udziela się również nowym lub istniejącym przedsiębiorstwom na inwestycje i rozwój działalności pozarolniczej, które mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju i konkurencyjności obszarów wiejskich, jak też wszystkim rolnikom różnicującym działalność rolną. Działanie to polega na płatnościach dla rolników kwalifikujących się do systemu dla małych gospodarstw, którzy definitywnie przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi.
IV/A.7	[rozp. ROW] art. 20	Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	Działanie to wspiera inwestycje stymulujące wzrost gospodarczy i promowanie równowagi ekologicznej i społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich, w szczególności poprzez rozwój lokalnej infrastruktury (w tym infrastruktury szerokopasmowej, odnawialnych źródeł energii i infrastruktury społecznej) i lokalnych usług podstawowych, a także poprzez odnowę wsi oraz działania mające na celu odbudowę i poprawę stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Działanie to służy również wsparciu przenoszenia działalności i przebudowy infrastruktury, mających na celu poprawę jakości życia lub poprawę efektywności środowiskowej danej osady.

IV/A.8	[rozp. ROW] art. 21 (22–26)	Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów	Działanie to ma na celu promowanie inwestycji w dziedzinie rozwoju lasów, ochrony lasów i innowacji związanych z leśnictwem, technologiami leśnymi i produktami leśnymi, przyczyniającymi się do podniesienia potencjału wzrostu gospodarczego obszarów wiejskich.
IV/A.9	[rozp. ROW] art. 22	Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych	Działanie to zapewnia wsparcie dla operacji w zakresie zalesiania i tworzenia terenów zalesionych na gruntach rolniczych i nierolniczych.
IV/A.10	[rozp. ROW] art. 23	Zakładanie systemów rolno-leśnych	Działanie to wspiera zakładanie systemów rolno-leśnych i praktyk, w ramach których prowadzenie wieloletnich gatunków drzewiastych celowo się łączy z uprawami rolnymi lub chowem zwierząt w obrębie tych samych działek.
IV/A.11	[rozp. ROW] art. 24	Zapobieganie zniszczeniom i odtwarzanie lasów zniszczonych wskutek pożarów lasów, klęsk żywiołowych i katastrof	Działanie to ma na celu zapobieganie zniszczeniom i odtwarzanie potencjału leśnego po wystąpieniu pożarów lasów i innych klęsk żywiołowych, w tym wysypu szkodników, ognisk choroby, a także zagrożeń związanych ze zmianą klimatu poprzez oczyszczanie lasu i ponowne sadzenie.
IV/A.12	[rozp. ROW] art. 25	Inwestycje zwiększające odporność ekosystemów leśnych i ich wartość dla środowiska	Działanie to polega na wspieraniu rozwiązań, które mają na celu poprawę wartości środowiskowej lasów, ułatwianie przystosowywania się lasów do zmiany klimatu i łagodzenie jej skutków, zapewnienie usług ekosystemowych i zwiększenie użyteczności publicznej lasu. Należy też zapewnić wzrost wartości ekologicznej lasów.
IV/A.13	[rozp. ROW] art. 26	Inwestycje w technologie w dziedzinie leśnictwa oraz w przetwarzanie, transport i wprowadzanie do obrotu produktów leśnych	Działanie to ma na celu wspieranie inwestycji w maszyny lub urządzenia związane z pozyskiwaniem, zbiorem, obróbką i przetwarzaniem drewna przed przemysłową obróbką w tartaku. Głównym celem tego działania jest zwiększenie wartości gospodarczej lasów.
IV/A.14	[rozp. ROW] art. 27	Tworzenie grup i organizacji producentów	Działanie to wspiera tworzenie grup i organizacji producentów, w szczególności w pierwszych latach, kiedy członkowie wspólnie ponoszą dodatkowe koszty, aby stawić czoła wyzwaniom rynku i wzmocnić swą siłę przetargową w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu, w tym na rynkach lokalnych.
IV/A.15	[rozp. ROW] art. 28	Działania rolno-środowiskowo-klimatyczne	Działanie to zachęca zarządców gruntów do stosowania praktyk rolniczych, które przyczyniają się do ochrony środowiska, krajobrazu, zasobów naturalnych oraz do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej. Może ono dotyczyć nie tylko poprawy praktyk rolniczych zmierzającej do zwiększenia ich korzystnego oddziaływania na środowiska, ale również utrzymania istniejących dobrych praktyk.
IV/A.16	[rozp. ROW]	Rolnictwo ekologiczne	Działanie to jest ukierunkowane na wspieranie konwersji lub utrzymania praktyk i metod rolnictwa ekologicznego, w celu zachęcania rolników do udziału w odpowiednich programach, odpowiadając na zapotrzebowanie społeczeństwa na stosowanie praktyk rolniczych

	art. 29		przyjaznych dla środowiska.
IV/A.17	[rozp. ROW] art. 30	Płatności dla obszarów Natura 2000 i płatności związane z ramową dyrektywą wodną	Działanie to stanowi pomoc wyrównawczą dla beneficjentów, którzy doświadczają szczególnych trudności ze względu na szczególne wymogi związane z wdrażaniem dyrektyw siedliskowej i ptasiej oraz ramowej dyrektywy wodnej (RDW) obowiązkowe na danych obszarach, w porównaniu z sytuacją rolników i leśników na innych obszarach, którzy nie doświadczają tego typu utrudnień.
IV/A.18	[rozp. ROW] art. 31	Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami	Działanie to wspiera beneficjentów, którzy doświadczają szczególnych trudności z uwagi na położenie gospodarstw na obszarach górskich lub innych obszarach charakteryzujących się znacznymi ograniczeniami naturalnymi lub szczególnymi ograniczeniami.
IV/A.19	[rozp. ROW] art. 33	Dobrostan zwierząt	W ramach tego działania przewidziano płatności na rzecz rolników, którzy dobrowolnie podejmują się wdrożenia co najmniej jednego zobowiązania dotyczącego dobrostanu zwierząt.
IV/A.20	[rozp. ROW] art. 34	Usługi leśno-środowiskowe i klimatyczne oraz ochrona lasów	Działanie to stanowi odpowiedź na potrzeby propagowania zrównoważonego zarządzania lasami i poprawy stanu lasów i gruntów zalesionych, w tym utrzymania i poprawy różnorodności biologicznej, zasobów wodnych i gleb oraz zwalczania skutków zmiany klimatu, a także na konieczność zachowania genetycznych zasobów leśnych. Obejmuje ono działania takie jak rozwój różnych odmian gatunków leśnych w celu dostosowania ich do specyficznych warunków lokalnych.
IV/A.21	[rozp. ROW] art. 35	Współpraca	Działanie to wspiera formy współpracy z udziałem co najmniej dwóch podmiotów, mające na celu rozwój (między innymi): projektów pilotażowych; nowych produktów, praktyk, procesów i technologii w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym; usług turystycznych, krótkich łańcuchów dostaw i rynków lokalnych; wspólnych przedsięwzięć/praktyk w zakresie środowiska naturalnego/zmiany klimatu; projektów na rzecz zrównoważonego dostarczania biomasy; lokalnych strategii rozwoju innych niż przewidziane w ramach programu LEADER; planów urządzenia lasu; oraz zróżnicowania działalności rolniczej na działania „rolnictwa społecznego”.
IV/A.22	[rozp. ROW] art. 36	Zarządzanie ryzykiem	Działanie to obejmuje nowy zestaw narzędzi zarządzania ryzykiem i realizację istniejących obecnie możliwości wsparcia ubezpieczeń i funduszy wspólnego inwestowania przez państwa członkowskie z krajowych pul płatności bezpośrednich dla rolników narażonych na rosnące ryzyko gospodarcze i środowiskowe. Działanie wprowadza również narzędzie stabilizacji dochodów mające na celu zapewnienie rekompensat dla rolników, którzy ucierpieli wskutek poważnego spadku dochodów.
IV/A.23	[rozp. ROW] art. 40	Finansowanie uzupełniających krajowych płatności bezpośrednich dla Chorwacji	W ramach tego środka chorwaccy rolnicy kwalifikujący się do uzupełniających krajowych płatności bezpośrednich mogą otrzymywać dopłaty uzupełniające z drugiego filaru.
IV/A.24	[rozp. w sprawie wspólnych przepisów]	Wsparcie rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (rozwój lokalny)	Środek ten ma na celu utrzymanie LEADER jako narzędzia zintegrowanego rozwoju terytorialnego na poziomie subregionalnym (tj. lokalnym), co przyczyni się bezpośrednio do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich, który jest jednym z ogólnych celów polityki rozwoju obszarów wiejskich. Wsparcie rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność [LEADER w ramach EFRROW] obejmuje:

	art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013	kierowany przez społeczność)	<ul style="list-style-type: none"> (a) koszty wsparcia przygotowawczego obejmującego budowanie potencjału, szkolenie i tworzenie sieci kontaktów w celu przygotowania i wdrożenia strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność; (b) wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność; (c) przygotowanie i realizację przedsięwzięć lokalnej grupy działania w zakresie współpracy; (d) koszty bieżące związane z wdrażaniem strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność; (e) animowanie realizacji strategii kierowanej przez społeczność.
IV/A.25	[rozp. ROW] art. 51–54	Pomoc techniczna	Działanie to daje państwom członkowskim możliwość udzielania pomocy technicznej w celu wsparcia działań na rzecz zdolności administracyjnych związanych z zarządzaniem europejskimi funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi. Mogą one być ukierunkowane na: przygotowanie, zarządzanie, monitorowanie, ocenę, informację i komunikację, tworzenie sieci, rozwiązywanie problemów oraz kontrolę i audyt programów rozwoju obszarów wiejskich.

V/B. Działania przewidziane w tytule IV rozdział I rozporządzenia (WE) nr 1698/2005

Oś 1 – Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego: art. 20			
Wsparcie ukierunkowane na konkurencyjność sektora rolnego i leśnego obejmuje:			
V/B.1.1	art. 21	a) Środki, których celem jest upowszechnianie wiedzy i poprawa potencjału ludzkiego poprzez:	kształcenie zawodowe i działania informacyjne, w tym rozpowszechnianie wiedzy naukowej i praktyk innowacyjnych, skierowane do osób działających w sektorze rolnym, żywnościowym i leśnym: środek ten ma na celu wsparcie techniczne i ekonomiczne szkolenia, informowania i rozpowszechniania wiedzy w odniesieniu do rolnictwa, żywności i leśnictwa, w tym wiedzy specjalistycznej w dziedzinie nowych technologii informacyjnych, jak również odpowiedniej wiedzy w dziedzinie jakości produktów, wyników badań naukowych oraz zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, w tym stosowania praktyk produkcji zgodnych z zasadami utrzymania i poprawy stanu krajobrazu oraz ochrony środowiska.
V/B.1.2	art. 22		Podjęcie działalności przez młodych rolników: środek ma na celu zarówno ułatwienie rozpoczynania działalności rolnikom, którzy mają mniej niż 40 lat i po raz pierwszy podejmują działalność, jak i strukturalne dostosowywanie ich gospodarstw po podjęciu działalności.
V/B.1.3	art. 23		Wczesniejsze emerytury rolników i robotników rolnych: środek ten ma na celu ułatwienie strukturalnego dostosowania przekazanych gospodarstw poprzez środek na rzecz rozpoczynania działalności przez młodych rolników lub poprzez przekazanie gospodarstwa w celu zwiększenia jego wielkości. Wsparcie jest dostępne dla rolników i robotników rolnych w wieku co najmniej 55 lat, podejmujących odpowiednio decyzję o ostatecznym zaprzestaniu działalności rolniczej lub zaprzestaniu pracy w gospodarstwie rolnym. Środek ten zawieszono w okresie programowania 2014–2020.
V/B.1.4	art. 24		Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów: wspieranie korzystania przez rolników i posiadaczy lasów z usług związanych z zarządzaniem i doradztwem ma na celu umożliwienie im usprawnienia zrównoważonego zarządzania gospodarstwami. Wsparcie w ramach tego środka przyczynia się do pokrycia kosztów wynikających z korzystania z usług doradczych.
V/B.1.5	art. 25		Tworzenie usług z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym, zastępstw i usług doradczych, jak również usług doradczych w zakresie leśnictwa: wsparcie w ramach tego środka obejmuje koszty wynikające z tworzenia usług z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym, zastępstw i usług doradczych, jak również usług doradczych w zakresie leśnictwa.
V/B.1.6	art. 26	b) Środki których celem jest restrukturyzacja i rozwój kapitału rzeczowego oraz wspieranie innowacji poprzez:	Modernizację gospodarstw rolnych: przedmiotowy środek ma służyć wspieraniu modernizacji gospodarstw rolnych w celu poprawy ich wyników gospodarczych poprzez lepsze wykorzystanie czynników produkcji. Zakres stosowania środka obejmuje: wsparcie inwestycji materialnych lub niematerialnych służących wprowadzeniu nowych technologii i innowacji, ukierunkowanie na jakość, produkty organiczne i różnicowanie działalności rolniczej oraz pozarolniczej, jak również poprawę ochrony środowiska, bezpieczeństwa pracy, higieny oraz dobrostanu zwierząt z gospodarstw rolnych.
V/B.1.7	art. 27		Podwyższanie wartości gospodarczej lasów: środek ten umożliwia wsparcie prywatnych właścicieli lasów (lub ich stowarzyszeń) lub gmin (lub ich stowarzyszeń) przy realizacji inwestycji mających na celu podnoszenie wartości gospodarczej lasów lub zwiększenie zróżnicowania produkcji oraz zwiększenie możliwości rynkowych.
V/B.1.8	art. 28		Zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych: w ramach tego środka przewidziano wsparcie z tytułu inwestycji materialnych

			lub niematerialnych mających na celu poprawę przetwarzania i wprowadzania do obrotu podstawowych produktów rolnych i leśnych.
V/B.1.9	art. 29		Współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolno-spożywczym oraz w sektorze leśnym: środek ten służy wspieraniu i promowaniu współpracy między rolnikami, przemysłem żywnościowym i przemysłem przetwarzania surowców oraz innymi podmiotami w celu zagwarantowania wykorzystania przez sektor rolno-spożywczy i sektor leśny możliwości rynkowych dzięki szeroko rozumianemu podejściu innowacyjnemu w zakresie rozwoju nowych produktów, procesów i technologii.
V/B.1.10	art. 30		Ulepszanie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa: wsparcie obejmuje działania związane z dostępem do gruntów rolnych i leśnych, scalaniem i poprawą jakości gruntów oraz dostawami energii i gospodarką wodną.
V/B.1.11	art. 20 lit. b) ppkt (vi)		Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych oraz wprowadzanie odpowiednich działań zapobiegawczych: środek ten służy wspieraniu środków naprawczych i środków zapobiegania klęskom żywiołowym, co ma przyczynić się do dynamizacji osi konkurencyjność rolnictwa.
V/B.1.12	art. 31	c) Środki służące poprawie jakości produkcji rolnej i jakości produktów rolnych poprzez:	Pomoc rolnikom w dostosowaniu się do wymagających norm opartych na prawodawstwie wspólnotowym: celem tego środka jest wspieranie szybszego wdrażania oraz respektowania przez rolników surowych norm opartych na prawodawstwie wspólnotowym w zakresie środowiska naturalnego, zdrowia publicznego, zdrowia zwierząt i roślin, dobrostanu zwierząt i bezpieczeństwa pracy. Środek częściowo pokrywa koszty poniesione przez rolników w związku ze stosowaniem tych norm i utracone przez nich dochody. Środek ten został wstrzymany w okresie programowania 2014–2020.
V/B.1.13	art. 32		Wspieranie rolników uczestniczących w systemach jakości żywności: środek ten służy wspieraniu rolników uczestniczących we wspólnotowych lub krajowych systemach jakości żywności, które dają konsumentom gwarancję jakości produktu lub stosowanego procesu produkcyjnego wynikającą z uczestnictwa rolników w takich systemach, wnoszą wartość dodaną dla podstawowych produktów rolnych i zwiększają możliwości rynkowe.
V/B.1.14	art. 33		Wspieranie grup producentów w działalności informacyjnej i promocyjnej na rzecz produktów wytwarzanych w ramach systemów jakości żywności: wsparcia udziela się grupom producentów w celu informowania konsumentów i promowania produktów dostarczanych w ramach systemów jakości wspieranych przez państwa członkowskie na podstawie ich programów rozwoju obszarów wiejskich w celu poprawy świadomości konsumentów w zakresie istnienia i specyfikacji produktów wytwarzanych w ramach wyżej wymienionych systemów jakości.
VB.1.15	art. 34	d) Środki przejściowe dla Republiki Czeskiej, Estonii, Cypru, Łotwy, Litwy, Węgier, Malty, Polski, Słowenii i Słowacji, obejmujące:	Wspieranie niskotowarowych gospodarstw rolnych w fazie restrukturyzacji: wsparcia w ramach tego środka udziela się gospodarstwom rolnym, które produkują przede wszystkim na potrzeby własne. W okresie programowania 2014–2020 ten środek przejściowy wstrzymano.
V/B.1.16	art. 35		Wspieranie tworzenia grup producentów: wsparcie udzielane jest w celu ułatwienia tworzenia i administracyjnego funkcjonowania grup producentów. W okresie programowania 2014–2020 ten środek przejściowy wstrzymano.
V/B.1.17	art. 25a rozporządzenia (WE) nr 1974/2006		Świadczenie usług doradztwa rolniczego i upowszechniania wiedzy rolniczej w Bułgarii i Rumunii.
V/B.1.18	art. 35a		Wsparcie gospodarstw rolnych w fazie restrukturyzacji w wyniku reformy wspólnej organizacji rynków produktów rolnych

Oś 2 – Poprawa stanu środowiska naturalnego i terenów wiejskich: art. 36

V/B.2.1	art. 37	a) Środki ukierunkowane na zrównoważone użytkowanie gruntów rolnych poprzez:	Płatności z tytułu naturalnych utrudnień dla rolników na obszarach górskich: płatności z tytułu naturalnych utrudnień na obszarach górskich przyczyniają się, poprzez nieprzerwane użytkowanie gruntów rolnych, do utrzymania terenów wiejskich oraz utrzymania i wspierania zrównoważonych systemów rolniczych.
V/B.2.2	art. 37		Płatności z tytułu naturalnych utrudnień dla rolników na obszarach innych niż obszary górskie: płatności z tytułu naturalnych utrudnień na obszarach innych niż obszary górskie przyczyniają się, poprzez nieprzerwane użytkowanie gruntów rolnych, do utrzymania terenów wiejskich oraz utrzymania i wspierania zrównoważonych systemów rolniczych.
V/B.2.3	art. 38		Płatności dla obszarów Natura 2000 i płatności związane z dyrektywą 2000/60/WE: płatności te są dostępne dla rolników, aby pomóc im w uporaniu się ze szczególnymi niedogodnościami na przedmiotowych obszarach, wynikającymi z wdrażania dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory i w celu przyczynienia się do skutecznego zarządzania obszarami Natura 2000, jak również aby pomóc rolnikom w uporaniu się z niedogodnościami na obszarach znajdujących się w dorzeczu, wynikającymi z wdrażania dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej.
V/B.2.4	art. 39		Płatności rolno-środowiskowe: płatności te pokrywają koszty ponoszone przez rolników i inne osoby gospodarujące gruntami oraz utracone przez nich dochody w związku z przyjęciem przez nich dobrowolnych zobowiązań dotyczących stosowania metod produkcji rolnej zgodnych z ochroną i poprawą stanu środowiska naturalnego, krajobrazu i jego właściwości, zasobów naturalnych, gleby i różnorodności genetycznej.
V/B.2.5	art. 40		Płatności z tytułu dobrostanu zwierząt: płatności te obejmują zwrot poniesionych kosztów i dochodów utraconych przez rolników z tytułu dobrowolnego podejmowania przez nich zobowiązań do stosowania norm dotyczących chowu zwierząt wykraczających poza odpowiednie normy obowiązkowe.
V/B.2.6	art. 41		Wsparcie na rzecz inwestycji nieprodukcyjnych: wsparcie jest przyznawane z tytułu inwestycji niedochodowych, w przypadku gdy takie inwestycje są konieczne do wywiązania się ze zobowiązań podjętych w ramach systemów rolno-środowiskowych lub innych celów rolno-środowiskowych lub w przypadku gdy poprawiają one na terenie gospodarstwa rolnego użyteczność publiczną obszarów Natura 2000 i innych obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej.
V/B.2.7	art. 43	b) Środki ukierunkowane na zrównoważone użytkowanie gruntów leśnych poprzez:	Pierwsze zalesianie gruntów rolnych: wsparcia udziela się rolnikom na pierwsze zalesianie gruntów rolnych, tj. takich gdzie wcześniej stosowano praktyki rolnicze. Płatności te pokrywają koszty zalesiania i utrzymania lasów oraz dochody utracone w związku z zalesianiem.
V/B.2.8	art. 44		Pierwsze zakładanie systemów rolno-leśnych na gruntach rolnych Wsparcia udziela się rolnikom w celu stworzenia systemów rolno-leśnych łączących w sobie systemy ekstensywnego rolnictwa i leśnictwa. Wsparcie obejmuje koszty zalesienia.
V/B.2.9	art. 45		Pierwsze zalesianie gruntów nierolniczych: wsparcia udziela się na zalesianie gruntów wcześniej niewykorzystywanych do celów działalności rolniczej. Płatności obejmują koszty zalesienia, a w przypadku opuszczonych terenów rolniczych, również roczną premię.
V/B.2.10	art. 46		Płatności dla obszarów Natura 2000: mają na celu wsparcie prywatnych właścicieli lasów lub stowarzyszeń, w celu wyrównania poniesionych przez nich kosztów i dochodów utraconych w wyniku ograniczeń nałożonych na użytkowanie lasów i innych gruntów zalesionych w związku z prawidłowym wdrożeniem dyrektyw 79/409/EWG i 92/43/EWG.
V/B.2.11	art. 47		Płatności leśno-środowiskowe: wsparcie przeznaczone jest dla beneficjentów, którzy podejmują dobrowolne zobowiązania rolno-

			środowiskowe na okres od pięciu do siedmiu lat.
V/B.2.12	art. 48		Przywracanie potencjału leśnego oraz wprowadzanie działań zapobiegawczych: wsparcie przyznawane na przywracanie potencjału leśnego w lasach zniszczonych w wyniku klęsk żywiołowych i pożarów oraz z tytułu wprowadzania odpowiednich działań zapobiegawczych.
V/B.2.13	art. 49		Wsparcie na rzecz inwestycji nieprodukcyjnych: wsparcie inwestycji realizowanych w lasach w związku ze zobowiązaniami podjętymi zgodnie z odpowiednim środkiem leśno-środowiskowym lub innymi celami w zakresie środowiska naturalnego, które zwiększają użyteczność publiczną lasu i gruntów zalesionych na danym obszarze.

Oś 3 – Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej: art. 52

V/B.3.1	art. 53	a) Środki na rzecz różnicowania gospodarki wiejskiej, obejmujące:	Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej: środek ten ma na celu: zapewnienie ludności wiejskiej wsparcia przy różnicowaniu działalności rolniczej w kierunku działalności nierolniczej, rozwijanie sektorów nierolniczych oraz wspieranie zatrudnienia.
V/B.3.2	art. 54		Wsparcie na rzecz tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw w celu wspierania przedsiębiorczości i rozwijania struktury gospodarczej: środek ten ma na celu różnicowanie działalności rolniczej w kierunku działalności nierolniczej za pomocą wspierania tworzenia mikroprzedsiębiorstw, które stymulują przedsiębiorczość na obszarach wiejskich.
V/B.3.3	art. 55		Zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką: wsparcie obejmuje małą infrastrukturę, taką jak ośrodki informacyjne oraz oznakowanie miejsc turystycznych, infrastrukturę rekreacyjną, taką jak oferująca dostęp do obszarów przyrodniczych oraz zakwaterowanie o małej liczbie miejsc oraz rozwój lub marketing usług turystycznych związanych z turystyką wiejską.
V/B.3.4	art. 56	b) Środki na rzecz poprawy jakości życia na obszarach wiejskich, obejmujące:	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej: środek ten wspiera poprawę podstawowych usług, w tym lokalnego dostępu do technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz realizację inwestycji. Środek obejmuje wsparcie na tworzenie podstawowych usług, w tym w zakresie działalności kulturalnej i wypoczynku, dotyczących jednej wsi lub grupy wsi oraz małej infrastruktury związanej z tymi usługami.
V/B.3.5	art. 52 lit. b) ppkt (ii)		Odnowa i rozwój wsi: celem tego środka jest wspieranie rozwoju miejscowości wiejskich.
V/B.3.6	art. 57		Zachowanie i poprawa stanu dziedzictwa wsi: środek ten wspiera opracowywanie planów ochrony obszarów Natura 2000 i zarządzania nimi oraz innymi miejscami o dużej wartości przyrodniczej, działania na rzecz podnoszenia świadomości związanej ze środowiskiem naturalnym oraz inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa przyrodniczego oraz z rozwojem obszarów o dużej wartości przyrodniczej. Środek wspiera również badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego.
V/B.3.7	art. 58	c)	Środek na rzecz szkolenia i informowania dla podmiotów gospodarczych działających w dziedzinach objętych osią 3: środek ten przyczynia się do zwiększania potencjału ludzkiego na obszarach wiejskich w zakresie realizacji celów dywersyfikacji działalności rolniczej w kierunku działalności nierolniczej i rozwijania sektorów nierolniczych, promowaniu zatrudnienia, poprawie podstawowych usług i wdrażania inwestycji.
V/B.3.8	art. 59	d)	Środek służący nabywaniu umiejętności i aktywizacji w celu przygotowania i wdrożenia lokalnej strategii rozwoju. Środek ten obejmuje na przykład pomoc na: badania poświęcone obszarowi i lokalnej strategii rozwoju, kształcenie kadr biorących udział w przygotowywaniu i wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju, wydarzenia o charakterze promocyjnym oraz szkolenie liderów, realizację działań przez partnerstwa prywatno-publiczne.

Oś 4 – Leader: art. 61

Środek LEADER ma na celu wspieranie realizacji lokalnych projektów rozwoju i współpracy oraz nabywania umiejętności koniecznych do funkcjonowania lokalnej grupy działania.

V/B.4.1	art. 63	a) Lokalne strategie rozwoju:	Konkurencyjność (środek 411)
V/B.4.2			Zarządzanie środowiskiem/gruntami (środek 412)
V/B.4.3			Jakość życia/różnicowanie działalności (środek 413)
V/B.4.4	art. 68 ust. 2 lit. b)		Współpraca międzynarodowa i międzyregionalna
V/B.4.5	art. 63 lit. c)		Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja
V/B.4.6	art. 66		Pomoc techniczna
V/B.4.7	art. 39a rozporządzenia (WE) nr 1974/2006		Dodatkowe płatności bezpośrednie w Bułgarii i Rumunii (środek 611)

VI/A. Działania informacyjne i promocyjne przewidziane w rozporządzeniu (UE) nr 1144/2014

VI/A.1	Działania informacyjne i promocyjne	Działania informacyjne i promocyjne dotyczące produktów rolnych oraz niektórych artykułów spożywczych wytworzonych w oparciu o produkty rolne, prowadzone na rynku wewnętrznym lub w państwach trzecich i określone w rozporządzeniu (UE) nr 1144/2014, mogą być w całości lub częściowo finansowane z budżetu Unii, z zastrzeżeniem warunków przewidzianych w tym rozporządzeniu. Działania te są realizowane w formie programów informacyjnych i promocyjnych.
--------	-------------------------------------	--

VI/B. Działania informacyjne i promocyjne przewidziane w rozporządzeniu Rady (WE) nr 3/2008.

VI/B.1	Działania informacyjne i promocyjne	Działania informacyjne i promocyjne dotyczące produktów rolnych i metod ich produkcji oraz artykułów spożywczych wytworzonych w oparciu o produkty rolne, prowadzone na rynku wewnętrznym lub w państwach trzecich i określone w art. 2 rozporządzenia (WE) nr 3/2008, mogą być finansowane w całości lub częściowo z budżetu Wspólnoty na warunkach przewidzianych w tym rozporządzeniu. Działania te są realizowane w ramach programów informacyjnych i promocyjnych.
--------	-------------------------------------	---

VI/C. Działania przewidziane w rozporządzeniu (WE) nr 247/2006 i środki przewidziane w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 228/2013

VI/C.1	POSEI	Pomocy udziela się na następujące działania: POSEI to szczególny program pomocy dla rolnictwa służący uwzględnieniu ograniczeń regionów najbardziej oddalonych, zgodnie z art. 349 TFUE. Składa się on z dwóch głównych elementów: szczególnego systemu dostaw i środków wspierania produkcji lokalnej. Pierwszy z nich ma na celu zmniejszenie dodatkowych kosztów dostarczania niezbędnych produktów wynikających z oddalenia tych regionów (poprzez pomoc w odniesieniu do produktów pochodzących z UE oraz zwolnienia produktów z państw trzecich z należności celnych przywozowych) a drugi wspieranie rozwoju lokalnego sektora rolnictwa (płatności bezpośrednie i środki rynkowe). POSEI umożliwia również finansowanie programów fitosanitarnych.
--------	-------	---

VI/D. Środki przewidziane w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 229/2013

VI/D.1	Mniejsze wyspy Morza Egejskiego	Pomocy udziela się na następujące działanie: system pomocy dla mniejszych wysp Morza Egejskiego jest podobny do programu POSEI, ale ma inną podstawę prawną w Traktacie i jest realizowany na mniejszą skalę niż POSEI. Obejmuje on zarówno szczególny system dostaw (jednak ograniczony do pomocy w odniesieniu do produktów z UE), jak i środki wspierania produkcji lokalnej w formie dopłat do ściśle określonych produktów lokalnych.
--------	---------------------------------	---